

גילגיל, והוא תפקיד המעניק הקלות למלא אותו. אדם השולח אנשים למלחמה אינו יכול להסתפק בלחימה דהילוכס מקוצרת שכוזר.

לאנשי האצ"ל ולמפקדיו היו בעיות לגבי התגייסותם לצה"ל, זאת אין איש מכחיש. אולם מעטים בלבד לא התגייסו. חלקם לא גייסו, אומנם, על פי הור"א את בן-גוריון, אולם כשירי הגיוס מצאו את הדרך להתגבר על שינאת-האחים ש"ר שררה בין שני האירגונים, שרעיון הגנת המולדת היה משותף להם גם לפני קום המדינה.

היו אנשי אצ"ל שהתגייסו כבודדים. היו כאלה שהתגייסו על פלוגתם מהאצ"ל מש"כבר הימים, כאשר הפלוגה כולה התגייסה לצה"ל. אולם האמתלה של לא להתגייס בכלל, בגלל יריבות בין-אירגונית, היתה המצאה בילעדית של תמיר.

אין ספק כי תמיר בוש בפרק זה בהיס"טוריה שלו. בתקופות מסוימות, שבהן היו דיעותיו הפוליטיות ניציות-מיליטאריס"טיות קיצוניות, היה יכול הגילוי כי הוא השתמש מגיוס לצה"ל להפריע לו. כאשר נודע לתמיר, לפני שנים רבות, כי אחד העיתונים כותב את הביוגרפיה שלו, בעיקר בות מישפט קסטנר, ומציין את העובדה שלא שירת בצה"ל, אס"כ לא לגנאי, הוא רץ לבית-הדפוס שבו הודפס אותו עיתון וביקש להוציא פסקה זו מן הכתבה.

אולם גם העובדה שתמיר מתבייש בכך שמעולם לא שירת בצה"ל, לא הביאה אותו מעולם לתקן את המעוות. הוא מעולם לא פנה לשליטנות צה"ל (כמו דויד לוי — העולם הזה 2111) בבקשה לגייס אותו לפחות למערך המילואים, או להכניס לעי"תות-חירום. במלחמת-השיחור היה בן 25 והוא לא השתתף במלחמה. במבצע קדש היה בן 33, ולא השתתף בקרבות. כי

בשמיים חגו מפציצים מצריים. ליד קי"ב נגבה געש הקרב הדרומי הגדול. כי מרכז הארץ כבשו כוחות צה"ל את לוד ורמלה.

האנשים שניצבו על סיפון האו"ן ווייג'ר לא יכלו שלא לראות את המפציצים ה"מצריים באוויר, ושמעו על קרבות הדרום והמרכז. הם גם הבחינו בגופה החרדית והמופצץ של אלטלנה, אונית-הנשק של האצ"ל, שרק כמה ימים קודם-לכן הופגזה על חוף ימה של תל-אביב.

הניצבים על הסיפון היו נרגשים. ביניהם היה יהושע כהן, ממפקדי הלח"י ומי ש"אחרי-כך הפך ידימינו של דויד בן-גוריון וחבר משק שדה-בוקר. היו אלה עצירי הלח"י והאצ"ל שחזרו מגלות קניה.

בין העומדים על סיפון האונייה היה אף שמואל תמיר. אולם היה הבדל מהותי בין תמיר לבין שאר פדויי השבי. בעוד כולם מיהרו, מייד אחרי רידתם מן הסיפון, לרוץ לבתיהם, לנשק ליקיריהם ולהתגייס לצבא הלוחם — ואחדים מהם התגייסו עוד לפני שראו את הבית — החליט תמיר כי הוא לא יתגייס.

מאוחר יותר הסביר תמיר: "שנאתי את בן-גוריון. התנגדתי לו. אלטלנה היתה התמונה הראשונה שראיתי כאשר הגעתי לארץ. לצבא של בן-גוריון לא רציתי להתגייס."

הסבר זה נשמע כיום כחירוף עלוב, ואפילו מגוחך. אילו היו תלמידי השמ"ר ביות כותבים היום למנחם בגין כי אין הם רוצים להתגייס לצה"ל משום שהם שונאים את עוזר וייצמן, או את בגין עצמו, הם היו מוקעים מכל עבר. אולם גם אי, באווירה של אותם ימים, היתה תגובה מעין זו משונה ביותר.

האיש שלא

לבש מדים

מובן שתמיר היה יכול לטעון, אם כי קשה להאמין שמישהו היה מקבל טענה זו, שהתקופה בת שנה וחצי עד שנתיים, שבילה בבתי-כלא ואחרי-כך בגלות קניה, מחוות שירות מספיק למולדת, אם כי זהו שירות מקוצר ללא ספק.

אולם טענה זו יכולה, אולי, להישמע כבדיחה — טובה או גרועה — מפי כל אדם אחר, חוץ מתמיר. כי בקאריירה ה"פוליטית הארוכה שלו היו לו תקופות רבות שבהן היה קיצוני אף יותר מבגין. תמיר היה האיש שצעק, בלהט הרטורי שלו, ו"לעיתים צרח ממש, כמעט תוך איבוד ה"שליטה על עצמו, קריאות-קרב פוליטיות. תמיר תמך במלחמות — של אחרים, כמו בן — בסיפוחים — על חשבון דמם של אחרים — ב"יד קשה" כלפי הערבים, ובי אחזקת השטחים בכל מחיר. אולי לא רבים זוכרים זאת, אולם הוא היה האיש שטבע את הסיסמה: "שטח משוחרר לא יוחזר". אדם כזה אינו יכול להסתפק בתקופה בת שתי עשרות חודשים שאותה בילה בגלות, נוחה ככל שגלות יכולה להיות. כי, כזכור, הוא היה ה"סופרווייזר" במחנה

צעיר ובריא

בתקופה שבה שירתו בני-גיליו בצה"ל, שימש תמיר כראש מחלקת-ההסברה של חרות. בתמונה הוא נראה עם מנחם בגין (השניים יושבים על הספה), במסיבת-עיתונאים שערכו השניים בני-יורק בשנת 1949.

הנץ תקופות ארוכות בחייו הטיף תמיר, למרות שלא שרת ב"צבא, למדיניות של מלחמות, והוא שקבע את הסיסמה: "שטח משוחרר לא יוחזר". פט קסטנר המפורסם, הפכו אותו במהרה אחד מעורכי-הדין העשירים ביותר בארץ. כאשר נשאל תמיר היום, שלא בכוונה לקנטרו, היכן שירת בצה"ל, הוא משיב כי בתקופת מלחמת השיחור שהה בגלות קניה. הוא רק שוכח לציין כי חודשיים אחרי הקמת המדינה, כאשר קרבות מיל-חמת העצמאות היו בעיצומם, הוא היה כבר בארץ.

מימין אביו של תמיר, הד"ר ראובן כצנלסון, מי שהיה גיבור יהודי בעת הפרעות ברוסיה הלבנה ב"1905 ומאוחר יותר סרג'נט-מייג'ר טרומפלדור. משמאל: שמואל תמיר בתמונה אופיינית בגדוד-הפרידות של

היהודיים והמקשר ביניהם לבין השלטונות הבריטיים. חודשיים אחרי פרוץ מלחמת השיחור, בחודש יולי 1948, כבר הגיע לארץ. שלא כפדויי השבי האחרים מהמחנה, לא התגייס לצה"ל.

במחנה קניה

שמואל תמיר, שלישי מימין, ביום השיחור ממחנה גילגיל בקניה. תמיר כיהן במחנה המעצר כסופרווייזר, הממונה על האסירים